

TEGNAP ÉS MA

Kapuzárás az Orczy-házban

Délután elmentem az Orczy-ház előtt, s bementem — életemben először, s mint megtudtam, utoljára — abba az alacsony, boltives kávéházba, mely százötven évvel ezelőtt nyílt meg, s mire e sorok megjelennek, nem nyílik meg többé. A helyiségben kedélyesen ültek a törzsvendégek, azzal a makacs kedélyességgel, mely általában jellemzi a pesti törzsvendéget, aki a törzszakasztalt tartja az egyetlen szilárd pontnak a világmindenségben, s amíg a márványlapot ki nem huzzák könyöke alól, rendületlenül hisz a fennálló világrendekben. A kávéház utolsó óráit élte. Évszázados boltivei alatt most, e tragikus, történelmi pillanatban is kávéztak, kalácsot ettek, ahogy a süllyedő hajón utolsó pillanatig játszanak a zenészek. Ült itt egy macskabajszos kupec, sárga lakkcsizmában. Ült egy család, összeborulva az esti lap fölött, konok kitartással, oly nyugodtan, mint akik tudják, hogy nem a kávéház fontos, hanem az eszme. Mikor Titus lerombolta Jeruzsálemet, a templom doktorai közül egyesek elmenekültek a városból, magukkal vitték a tóratekeréseket, s ötven kilométerrel arrább büszkén szóltak: »Jeruzsálem elpusztult. De a Tóra megmaradt, Izrael él.« A törzsvendég, akit másnap kitelepitének a százötvenéves helyiségből, ilyen arccal ült délután hatkor az Orczy-kávéházban. A helyiség nem számít. Fontos az, hogy a büffét, a billiárdot elviszik az új helyiségbe, s a törzsvendég megy utána.

A pincér asztalomhoz állt és oktatott. »A házat száznyolcvan év előtt építették, holnapután lebontják« — hadarta. Oly könnyel beszélt, mint egy cicerone, Pompéjiben. — »A kávéház százötven éve létezik e helyiségben. Százötven éve, uram. De ez semmi.« — A fordulat meglepett. — »A hölgy — mondta —, aki a kasszában ül, hatvan éve nem mozdult el onnan.« Csakugyan, ült egy idős hölgy a kasszában, oly szilárdan és ünnepélyesen, ahogy csak az tud ülni, akinek hivatása van. A világoskékre mázolt boltivek alatt történelmi fülledtség rekedt meg. Arra gondoltam, hogy ebben a kávéházban — s még néhány ilyen Orczy-házban — gseftelték, trafikálták, kupeckedték össze a régi Pest nagy polgári vagyonainak zömét. Az Orczy-háznak, s e legrégebbi pesti kávéháznak van valamilyen fanyar legendaköre, melyet nem ismerek egészen pontosan, de szakértő emlékezők jelentéseiben olvastam, hogy az volt az igazi béke, mikor az Orczy-kávéházban még két kapuciner között lehetett eladni egy vagon marhabőrt. Lehet, hogy az volt az igazi béke. A nagy pesti vagyonok gyakran az Orczy-kávéházból indultak el, kapuciner mellől, s nagyon gyakran az Orczy-kávéházban végződtek, három nemzedéssel később, kapuciner mellett. Reggelenként törköly mellett ültek sárgacsizmás, kipedert bajuszu; mokány bórkereskedők, s zamatos tájszólással, mely alig árulta el, hogy a beszélő gyermekkorában nem tudott még magyarul, összespekulálták azt a valamit, amire ma kissé megvető hangsúllyal szokás mondani, hogy »köruti«. Hát persze, köruti. De valamit mégis csináltak; az emberek elmultak, üzleteikkel együtt, a Körut megmaradt.

A házat a belső udvaron már bontják. Körüljártam, meghatottság nélkül, azzal az érdeklődéssel, amely kidukál ez intézményszerű pesti bérháznak, az első házak egyikének, ahol feltalálták a »pesti partáj« fogalmát. Micsoda sűrű, összetapadt életek és sorsok fulladoztak másfélévszázadon át e házban! Micsoda pesti sors ez az Orczy-ház, összezárt végzeteivel, százféle mesterségével, sirkőfaragóival, kirkatbaba-készítőivel, ügynökeivel, házalóival, rejtőző proletáiraival és rejtőző gazdagjaival! Már bontják, szerencsére. Nem kell merengeni sorsán. Nem kár ezért az urbanitásért, a »régi Pest« e poloskás fellegváráért; ez a pesti ház, amely száz évvel túlélte korát. Hamar, a csákányt!

Márai Sándor.